

Modern Hurafeler 3:

Bilimcilik -1

Selim Çalışkan
gerceginkitabi.wordpress.com
gerceginkitabi.com
Mart 2026

Bilimciliğe Giriş

Bilimadamlığı ve bilim mesleğiyle karıştırılmasın diye önce tanım yapayım.

Bilimcilik (İng. Scientism): Bilimi, bilgi elde etmenin tek yolu ya da yöntemi olarak gören anlayış. Doğa bilimlerinin klasik tümevarımsal yöntemlerinin gerçek, olgusal bilginin olanaklı tek kaynağı olduğunu ve insanla toplum hakkında bilgi elde etmeye çalışırken yalnızca bilime dayanabileceğimizi savunan görüş. [...] ...bilimi putlaştırır ya da mutlaklaştırır. (Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü, 1999.)

“Bilimci” derken bilimadamı kast edilir, ben de öyle kast ediyorum, karıştırılmamalıdır. Bunun bir hurafe olduğunu açıklamak tanımın kendisinde gizlidir: Bilimsel yöntem, gerçeği bilmenin tek yolu değildir. Bilimsel yöntem çoğu zaman gerçeği bilmenin en iyi yolu da değildir; bu ikincisi tartışmaya biraz daha açıktır. Bu ikinci eleştiri, bilimsel yöntemin güvenilirliğiyle ilgili bir eleştiri değildir, onun işlevi veya kullanım alanıyla ilgilidir. Bilimciliği eleştirdiğimizde bilimsel yönteme çamur atmış olmayız. Tersine, bilimci inancıya sahip olduğumuzda bilimsel yönteme gerçekdışı nitelikler yakıştırarak onu saldırıya açık hale getirmiş, hakkında kuşklar uyandırmış ve gözden düşürmüş oluruz. Sözgelimi bilim sizi kimin en çok sevdiğini veya kime güvenmeniz gerektiğini veya yaşamınızın amacının veya önceliklerinizin ne olduğunu veya olması gerektiğini söylemez. Sözgelimi tarihte ne olduğu kısmen arkeolojinin konusu olabilir ama bu olayın bizim için önemi ve anlamı arkeolojinin konusu değildir. Bu soruları “bilime” sorduğunuzda bilimci, dolayısıyla hurafeci bir davranış göstermiş olursunuz.

- Bilimsel yöntemler kullanmadan düşünmek demek olan felsefenin ve içsel/deneyimsel bilginin yerini bilimsel yöntemle üretilen bilginin dolduracağını düşünmek bilimciliktir. Örnek vermek gerekirse birinci türden bilgi olan “din”in yerini bilimin alacağını düşünmek açık seçik bir yanılgıdır.
- Bilimsel yöntemle yeterli veri elde edemediğinde bir bilimadamı tahminler yürütür ve bu tahminlerini yayınlar. Bunların birer tahmin olduğunu ayımsamadan bilimsel veri saymak da bilimciliktir. Oysa tahmin yürütmek, “ya böyle olsaydı” diye sormak, senaryo yazmak, hatta komplo kuramı kurmak da yeri geldiğinde bilimsel yöntemin bir parçasıdır, buna hipotez kurmak denir. Hipotez yok ise deney yapamaz, veriyi yorumlayamazsınız.
- Bilimsel yöntemin öznelikten bütünüyle arınmış bir bilgi edinme yöntemi olduğu, yani kişisel veya kültürel eğilimlerden etkilenmeyeceği inancı da bilimciliktir. Önceki maddede bildirdiğim üzere hipotez kurma aşamasının kişisel ve

kültürel değişkenlerden etkilenmesi kaçınılmazdır. Hipotez kurmanın da öncesinde, neyin araştırılacağı yani hangi bilinmezin bilinir yapılacağı seçimi kesinlikle öznelir. - Bir bilimadamının, ne kadar iyi işler yapmış ve bilimsel bilgiyi artırmış olursa olsun, bilimsel olmayan görüşlerini, politik yorumlarını, hayata bakışını, duygusal veya içsel deneyimlerini **salt bilimadamı olduğu için** başkalarınınkinin çok önüne koymak, fazlasıyla önemsemek de bilimciliktir. Çünkü hepimizin sahip olduğu bilimsel olmayan bilgi türlerini bu kişinin bilimsel yöntemle elde edebildiği ve dolayısıyla onun bizden daha az yanılacağı varsayımı yapılmıştır.

Evrenin yasalarının olduğunu düşünmek ve bunları aramak bilimcilik değildir. Evrenin yasaları olmak zorundadır ve buna karar verebilmek için bilimsel yöntem gereksinimimiz yoktur. Felsefi yöntemle, yani yalnızca us yürüterek bu kararı verebiliriz. Büyü, sihir, mucize kavramları haklı olarak bilimcilerin hoşuna gitmez çünkü bunlar kuralsız bir evren ima eden kavramlar ve folklor anlatılarıdır. Buna karşılık bilimcilik eleştirisi, büyü/sihri ve mucizeyi muteber yapmaz, yapmak zorunda değildir.

Evrenin yasalarının var olduğunu keşfetmiş olmak bilimciliği geçerli kılmaz. Çünkü bu yasaları kavrayıp kuşatmak pratik olarak olanaksızdır ve bildiklerimizin çoğu yasanın tamamı değil, yalnızca teknolojik (yöntemsel) olarak işlevli yakınsamalardır. Bu durum bilimsel çabayı değersiz kılmaz. Tersine, maddenin boyun eğdiği “yasalardan” birini bile keşfedebilmek için gereken muazzam çabanın büyüklüğünü anlayanların yaşama bilim dışı bilgi türlerinin her zaman egemen olacağını görmeleri beklenir. Ama böyle olmuyor çünkü bilimadamları dahil insanların çoğunun değer yargılarını kendi tanıklıkları değil etkisinde bulundukları aşılamlar yönlendiriyor.

Bu yanılgıların her birine bilimcilik başlığı altındaki yazılarımda değinmeyi düşünüyorum, aklım yettiği ve dilim döndüğünce. Bilimcilik hurafesi konusunda yazacaklarım, daha doğrusu bilimcilik ve ilişkili hurafeler ağı konusunda erişeceğimiz bilinç, çağdaş dünyayı anlamak için çok önemli temellerdir. Otuz yaşında Kuran’ı okumaya başladıktan ve zorunlu olarak sosyal bilimler karıştırmaya başladıktan sonra anladım ki bugün **din-bilim çatışması, akıl mı önce gelir vahiy mi tartışması, sekülerlik-teokrasi çatışması** gibi pek çok “teolojik” konuyu anlamanın anahtarı bilimcilik hurafesine uyanmaktır. Hatta ilk bakışta doğrudan ilgisi yokmuş gibi görünen **Tevrat’ın ve İncil’in bozulup bozulmadığı** gibi sorulara doğruluk derecesi yüksek yanıtlar verebilmemiz bile bu temel hurafeler konusunda eriştiğimiz bilince bağlıdır. Çünkü kimi zaman yıllarca çalışmayı veya uzun okumalar yapmayı gerektirecek bu tartışmaların çoğu ne yazık ki modern hurafelerin gölgesinde gerçekleşiyor. Bu konuyu anlarsak artık “din-bilim çatışması”, “evrim-yaratılış çatışması”, “akıl-vahiy tartışması”, “sekülerlik-teokrasi tartışması” benzeri yazılar yazmak ve okumak gereği herhalde yarı yarıya ortadan kalkacaktır diye umuyorum. Bilimcilik hurafesini tanımlayıp onunla hesaplaşmak, Müslümanın Asgari Donanımı yazımda sıraladığım ve olası bir tektanrıci cemaatin çocukları için oluşturmayı umduğumuz temel eğitim programının en temel bir parçası olmalıdır.

Hani başörtüsü konusunda sürüp giden kayıkçı kavgası vardır ya... Biri “başörtüsü insan hakkıdır” diye savunur, öbürü “kamusal alanda dinsel simgeler laikliğe aykırıdır” diye saldırır. Tam bir kakofonidir. Körler, sağırklar birbirini ağırlar. Çünkü kavramlar yerle bir olmuştur. Çünkü bu saçma tartışmaya yol veren modern hurafeleri iki cephe de

görememiştir. Ve hasar gerçekleşmiştir. Bugünün kuşağı ister Fransa’da veya İsveç’te göçmen olsun, ister Türkiye’de yerli, bu aptalca tartışma bir sonuca bağlanmış veya haklı ve haksız taraflar ortaya çıkmış varsaymaktadır. Oysa bu tartışmayı yaratan (veya şirazesinden çıkarıp saçma sapan bir kör dövüşüne çeviren) hurafelerle yüzleşmemişlerdir. Bu tartışma “insan hakları”, “kamusal alan”, “dinsel simge” vb. sekülerliğe ait ahlaki kavramlarla sürdürüle gelmiştir. Demek ki sekülerliği inşa eden modern mitolojiyle ve onun gereği olan modern hurafelerle yüzleşmemişlerdir.

İşte bilimcilik hurafesi bu hurafe paketinin, modern zamanlar mitolojisinin önemli bir parçasıdır. Tıpkı **din** kavramında gözlendiği gibi, konu “bilim” başlığı altında konuşulanlarla sınırlı değildir; yaşamın bütününe ilgilendirir. Çünkü bilim, modern zamanların dinidir veya dinlerinden biri olmuştur (din olmuş biçimine “bilimcilik” adı vermek daha doğrudur). Bir başka deyişle, modern toplumda her temel tartışma kendini bilimcilik hurafesine göre konumlandırır. Yani nirengi noktası bilimin ideolojisi/dinidir (dikkat; bilimin kendisi değil). Bilimcilik ideolojisi düşüncelerimizin referans çerçevesi olmuştur da denebilir. **Referans çerçevesi** veya **nirengi noktası** veya **paradigma** deyince fazla soyut geliyor olabilir. Bir örnekle somutlayayım. Hani toplumsal bir sorun tartışılırken sözün “hükümet şöyle bir yasa çıkarsın, şöyle yasaklar koysun” önerisine geldiği bir nokta vardır ya... İlle gelinir bu noktaya, bilirsiniz. Yukarıdaki başörtüsü örneğinde de çokça gelinmiştir. İşte bu referans çerçevelerinden veya nirengi noktalarından biri devlet otoritesidir. Tartışmanın karşı tarafı “yasa öyle değil böyle çıksın” diye karşı geliyorsa onun da referans çerçevesi aynı demektir. Her toplumsal sorunun çözümünü herkesin yetkilerini devrettiği merkezi bir otoritenin yasamasında ve yürütmesinde ararlar. Hani Kuran’da bir bilgiye rastlayan kişi (‘yer ve gök bitişikti’ veya ‘şu suyla bu su karışmaz’ vb.) “bu, bilime uygun mu” diye sorar ya... İşte o kişinin paradigması da bilimciliktir. Kendisi farkında olmasa bile. Bakın, soru yanlıştır demiyorum. Makul olsa bile soruyu ifade ediş veya kurgulayış biçimi onun referansını ele verir. Ayetle tanışan biri sözgelimi;

“Bu, doğru mu?”

“Bu, bildiğim gerçeklerle çelişiyor mu?”

“Bunu doğru anlıyor muyum?”

Sorularından birini sorabilir. Bu üç örnek sorunun biri öbüründen daha doğru değildir. Yalnızca başvurdukları paradigmalar, çağırdıkları referanslar, dayandıkları nirengiler farklıdır. Bu üç soru yerine sözgelimi “bu, bilime uygun mu” sorusunu soran kişinin kafasında bilgi ikiye ayrılmıştır: Bilimsel olanlar ve olmayanlar. “Bilimsel” olan bilgilerin sahibi cüppeli, apoletli, kendine özgü jargonla konuşan, önünde rükuya varılan bilimadamlarıdır çoğunlukla. Öbür sepetteki bilgiler ise halkın malı gibidir, ikinci sınıftır, değersizdir.

Sözgelimi kendinizi bir şekilde Hindistan’da buldunuz. Bir köyde veya benzin istasyonunda karşınıza bir yerli çıkıyor, “kimsin” diye soruyor. Bu soruya verebileceğiniz çok farklı ve hepsi de doğru yanıtlar vardır. “Selim Çalışkan’ım, aha bu da pasaportum...” “Türk turistim...” “Gezginin biriyim, kendimi arıyorum...” “Merak etme zararsız biriyim, gelip geçiyorum...” “Tanrı misafiriyim...” Bunların hepsi de aynı ölçüde doğru olabilen ama referans çerçeveleri farklı yanıtlardır. Yani soruyu soranın ve yanıtı verenin durduğu

nokta, istekleri, yaklaşımı, varsayımları ve anlama kapasitesi konusunda farklı varsayımlarda bulunan yanıtlardır.

Diyelim ki Kuran'da "dağlar yerleştirdik, sizi sarsar diye" (16:15) çeviri cümlesini okuyan kişinin vereceği tepki yukarıda örneklediğim gibi onun kendini yer ve zamanda konumlandığı yere göre değişecektir. Kimi kendini "Atatürk'ün çağdaş kadınıyım" diye anlatır, kimi "Türk'üm, Müslümanım" diye. Kimi "Sünni'yim" diye ekler. Kimi "muhafazakar, mütediyyin" diye eklemeyi sürdürür. Kimi "dünya vatandaşıyım" diye kendini bunlardan uzak tutmaya çalışır. Bu yanıtların hepsi uçsuz bucaksız yer-zaman düzlemindeki referanslarla ilgilidir. "Dur bakalım, dağlar gerçekten sarsıyor mu" diyerek kurnazca bir duyguyla jeoloji kitaplarına yöneliyorsa referans çerçevesi olasılıkla modernizmin içindedir. Çünkü elindekinin her şeyden önce bir ahlak kitabı olduğunu daha anlamamıştır veya anlamak işine gelmemiştir. Diyelim ki Kuran'ı sınama niyetiyle jeoloji kitaplarına başvurmaksızın dağlarla ilgili bildiklerini hatırlamaya çalışıyorsa farklı bir durum var demektir. Veya Eski Ahit'in dağlarla ilgili ne dediğini hatırlamaya çalışıyorsa referans çerçevesi, geldiği yer, çıkış noktası orası olabilir. Kuran'ın kalan bölümünde dağ sözü geçen yerlere dikkat kesiliyor ve bütüncül bir yargıya varmaya çalışıyorsa okurun yeni bir referans çerçevesi edinmeye çalıştığı veya hiç değilse varsayımların etkisinden kurtularak kitabı anlamaya çalıştığı söylenebilir.

Referans çerçevesi veya paradigma kavramını anlamak için bir başka örnek, sorgu günü meleklerin soracağı sorular efsanesi vardır, hepimizin kulağına bir noktada ilişmiştir. Kimi sürümde "anan, baban kim"le başlar, kiminde "peygamberin kim, mezhebin ne" diye başlar. Böyle saçma bir diyalog yaşanmayacak elbette. Ama bu öykünün genç Müslümanlara referans kavramını öğretmek için uydurulduğu bellidir. Yani öyküyü yazan kişi "oymağın hangisi, memleketin nere, ulusun hangisi, mesleğin ne, tuttuğun takım ne vb. sorular değil, bunlar sorulacak, öbür aitliklerin bir geçerliliği olmayacak" demeye getirmiştir. "Yer-zaman uzayında bulunduğun koordinat budur, senin varoluşuna anlam veren, kalıcı başarını belirleyecek olan şeyler bunlardır; gerisi boştur, vızıltıdır" mesajını vermeye çalışmıştır.

Şimdi "başörtüsü benim dokunulmaz insan hakkımdır" diyen Müslüman taslağına geri dönelim. Bilinçli Müslüman değil, ancak taslak olabilmıştır çünkü çıkarını veya adaleti savunmak için kullandığı referans kavramlar kümesi, nirengi noktası, çevresini algılamakta kullandığı süzgeçler, düşüncelerinin içinde pişip olgunlaştığı paradigma İslam değildir. **Hümanizmdir**. Yani modernizmdir. Çünkü İslam'da insan hakları diye bir şey yoktur. Bu, hümanizm dininin kavramıdır.¹ Bu kişilerin Kuran'ı modernizmin kavramlarına göre yargılayıp "aslında İslam'da kadın hakları vardır" falan diye ezik savunmalara girişmeleri, hatta başörtüsü savunusuyla feminist Kuran okumalarını yan yana getirme çabaları şaşırtıcı değildir. Çünkü onların referans çerçevesi modernizmdir,

¹ En çok kullanılan sözlükler hümanizm sözcüğünün doğru karşılığını vermiyor. Hümanizm insancılık değildir. Doğru tanımlar şunlardır: "Beşeriyete ibadet mezhebi. Genel olarak, akıllı insan varlığını tek ve en yüksek değer kaynağı olarak gören, bireyin yaratıcı ve ahlaki gelişiminin, rasyonel ve anlamlı bir biçimde, doğaüstü alana hiç başvurmadan, doğal yoldan gerçekleştirilebileceğini belirten ve bu çerçeve içinde, insanın doğallığını, özgürlüğünü ve etkinliğini ön plana çıkartan felsefi akım. [...] Özünde, ateizme ya da agnostisizme dayanan, dini ya da dinî inancı dışlayan bir ahlaki savunan yaşam görüşü." Ahmet Cevzici, Felsefe Sözlüğü, 1999.

Kuran değil. Her şeyi Kuran'a göre anlamlandırmak yerine Kuran dahil her şeyi o referans çerçevesine göre anlamlandırırılar.

Bir başka örnek... Ahlaki gerekçelere dayanarak "Kovid aşısı olmayın, öldürmeyin" dediğinizde "sana söz düşmez, bilimadamlarına sorarız" tepkisi veren kişinin referans kavramlar kümesinin başköşesinde bilimcilik ideolojisi bulunur. Onun kafasında "bilimsel bilgi" ve "bilimsel olmayan bilgi" olan iki ayrı sepet vardır. Neyi sorarsanız sorun, önce bu ayrımı yapar, ondan sonra yanıtlar. Aslında bunu yaparken çok dikkatli ve yöntemsel davranmazlar. Yalnızca çağrışımları izlerler. Örneğin konuşanın adının önünde "Dr." harflerini görmek "bilim" çağrışımı yapar ve bu onun karar vermesine yeter. Ortada anayasal haklarla ilgili bir durum vardır ama sorunun "bilimsel" niteliği ağır basıyor görünüyorsa anayasal haklar ikinci plana düşer. Sorduğunuz şeyi "Kovid aşısı" örneğinde olduğu gibi birinci sepete atıyorsa ne dersiniz deyin dinlemeyecektir. İnsan hakları gibi daha önce üzerinde uzlaşmış bir ahlaki temeli, yargı kararlarını bile tanımayacaktır. Çünkü bilimsel bilginin sahipleri bilimadamlarıdır. Onların her türlü bilgiyi veto yetkisi vardır. Onlar çok özel, insanlığın yetiştirdiği en nadide varlıklardandır, yüksek mahkeme yargıçlarını bile döverler. Bu yüzden bir bilgi hiyerarşisi varsa eğer, en tepede bilimsel bilgi olacaktır. Geri kalan bütün bilgiler bu tepeye göre düzenlenecektir. İşte bilimci referans çerçeve budur.

Evet, bu alabildiğine dogmatiktir. Bu tip, bilgiyi dinsel olan ve olmayan diye ikiye ayıran öbür tipten çok farklı değildir. Gerçi çoğu zaman bu ikisi aynı kişidir. Hani Din Nedir yazımda anlatmaya çalıştığım "bu iş iyi midir" sorusuyla "bu iş caiz midir" sorusunun birbirinden kopmuşluğu ve biri seküler, biri dinsel, birbirinden bağımsız birer ahlak alanı oluşturmuşluğu vardır ya, işte bilimsellik algısı da onun gibidir. "Caiz değildir" fetvası aldığı anda sorgulamaksızın, bildikleriyle çelişip çelişmediğine bakmaksızın boyun eğen tipe "dinci" veya "yobaz" der ya bazıları... "Aşı karışıklığı bilimsel değildir" fetvası aldığı anda ötesine berisine bakmayı bırakıp çocuğunun kolunu sıyıran tipler de "bilimci"dirler. İşte bu tipler "dinsel" otoritenin "caiz değildir" yanıtını bütün yanıtların üstüne tutan dindar tip gibi, bilimsel otoritenin "bilimsel değildir" yanıtını fazla bir usamlama yapmadan bütün yanıtların üstünde tutarlar. Çünkü bu yargı, en üst düzeydeki bilgi alanından gelmiştir. "Atatürk'ün çağdaş kızları" böyledir örneğin. Bunlar varoluşlarını, hepimizin yaptığı gibi, en üst düzey saydıkları bilgi ve otoriteye göre anlamlandırırılar.

Belki biraz uzattım ama umarım anlatabilmişimdir. Aslında 2020 sonrasında neredeyse herkesin tanık olduğu olaylar bu hurafeyi anlatmayı epey kolaylaştırıyor. Bütün bildiklerini unutanları gördünüz, değil mi? Bütün kutsallarını bir çırpıda çiğneyiverenleri gördünüz mü? Hani bir "insan kaynaklı küresel ısınma" vardı, ne oldu ona? Enerji verimliliği falan? Otobüsler bir çırpıda tü-kaka oldu; herkes otomobille işe gidip gelmeye başladı. Hani çevre kirliliği vardı, Büyük Okyanus'ta kıta büyüklüğündeki plastik denizi falan? Hatta plastik artık mikropplastik olarak vücudumuza girmeye, damarlarımızda dolaşmaya, bizi öldürmeye başlamıştı. Bunlar akşamdan sabaha unutuluverdi, değil mi? Plastik eldivenlere, kullan-at ambalajlara, kullan-at maskelere abanıverdiler. Gördünüz mü ikiyüzlülüğü? Hayır, aslında bu adi bir ikiyüzlülük değil. Bu yalnızca **ahlaki otoriteler arasındaki hiyerarşiyi** açığa çıkaran bir olaydı. Yaşadıklarımız yadsınamaz biçimde göstermiştir ki, **modern toplum bilimi bilim olmaktan çıkardı ve ahlaki otorite yaptı.** Oysa gerçekte bilimin dili yoktur, o yalnızca bir bilgi edinme yöntemidir, neyin iyi neyin

kötü olduğunu söyleyemez. Bilimcilik ideolojisi benimsenerek, yani bilimadamları veya bilimsel yöntemin kendisi ahlaki bir otorite kabul edilerek, çocuğu tahta çıkarmaktan beter bir iş yapılmıştır. Kendine farklı adlar veren, farklı bağlılıklar bildiren, görünürde birbiriyle çatışan çok sayıda toplum kesimi aslında bilimci paradigmayı benimsediklerini belli ettiler 2020’de.

“Ben Müslüman’ım.” Yok canım? Savaşta bile *salâtı* ertelemeyi yasaklayan kitabını bir çırpıda çöpe atıverdin, mescitleri kapatıverdin. Neden? Çünkü emir büyük yerden; “bilim”den.

“Ben çağdaşım, özgürlükçüyüm.” Yok canım? Yüz yıldır yasaklamaya çalıştığın peçeyi bir gecede zorunlu yaptın. “Kadının yüzü örtülerek kimliksizleştiriliyor” diye bağırıp dururken yüzü açık gezenlere cüzamlı muamesesi yapar oldun. Neden? Çünkü emir büyük yerden; “bilim”den.

“Ben din ve vicdan özgürlüğünün savunucusuyum.” Yok canım? Hiçbir doktor ‘vicdani ve bilimsel görüşüm bu ilacın, bu iğnenin hastama verilmesine karşıdır’ diyebildi mi? Çünkü emir büyük yerden; “bilim” hiyerarşisinin tepesinden. Çünkü amaç bilimsel düşünmek değil, bilimin “yeryüzündeki temsilcisi” olan otoriteler yaratmak.

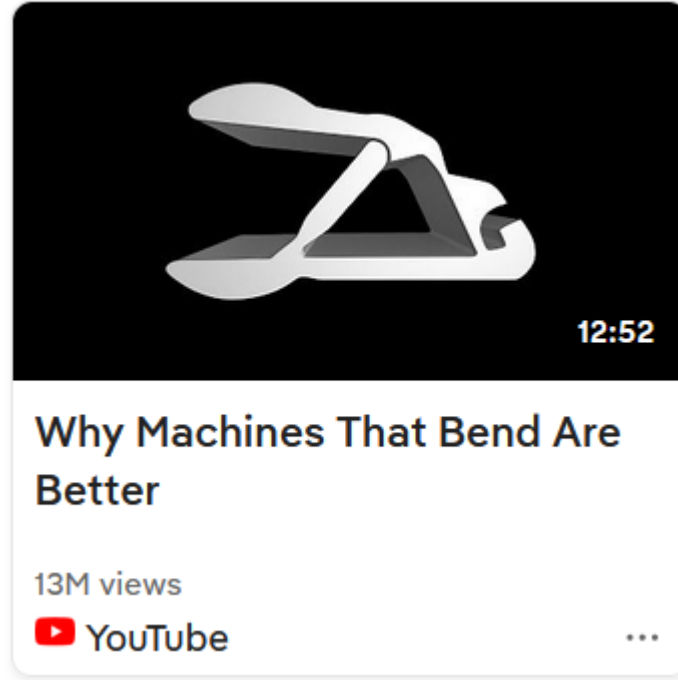
İşte bu tipler referans çerçevelerinin, nirengi noktalarının, varoluşlarına anlam veren temel paradigmanın ne olduğunu gösterdiler. Farkında değiller ama gösterdiler. Evrim, küresel ısınma, uzaya yolculuk gibi göstergeleri de tartışabiliriz ama Covid-19 gibi yaldır yaldır yanan bir örnek varken gerek yok diye düşünüyorum. Bunların yaşamda karşılıklarına ne çıkarsa çıksın, anlamlandırmakta başvurdukları, ölçüt ve hareket noktası olarak dayandıkları, kendisinden her şeyi veto yetkisi aldıkları değişmez sabit, en üst otorite kaynağı “bilim” dedikleri şeydir; her neyse o, gerçek bilim midir, değil midir hiç fark etmez. Çünkü aslında bilim tabelasının arkasında bilimcilik ideolojisine, bilimsel olarak doğrulanması olanaksız olan, bilimsel bilgi çerçevesinin **dışında** olan bir dogmaya iman ediyorlar. Başka türlü söyleyecek olursak, bunların inandıkları mitolojide öldükten sonra sorgu melekleriyle aralarında gerçekleşecek olan diyalog şudur:

- Dinin nedir?

- Bilimciliktir.

“Bilim Bilim İçindir” Hurafesine Giriş

Söyleyeceklerimin özeti bu videodaki bu kısa diyalogdadır:

https://www.youtube.com/watch?v=97t7Xj_iBv0&t=11m2s

-Bu zımbırtı nükleer silahlarda kullanılıyor mu?

-Bize söylemiyorlar. Tasarlıyoruz, prototipleri yapıyoruz, test ediyoruz, ardından “çitin arkasına” gidiyor. Gizli. Ne olduğunu bilmiyoruz.

Bilimcilik hurafesinin önemli bir parçası, bilimin insanlığın ortak iyiliği için yapıldığı inancıdır. Bu inanış “bilim, bilim için yapılır” formülüyle de amentüleştirilir. Bilimin ileri ucu İngilizce konuştuğu için bu inanışın yaygınlığının farkına varmak amacıyla yapacağınız aramanın anahtar sözcükleri “*science for the sake of science*” olur. Bu yanlış bir izlenimdir. Yanlış bir inançtır. Bu bir yanılgıdır. Hiçbir şey kendisini amaçlayamaz, bu, mantığa aykırıdır. Bilimin amacı insanlığın iyiliği değildir. Ne var ki bu yanlış inanç seküler toplumun kurumlarına sinmiştir ve hepimiz daha konuşmayı öğrendiğimiz yaşlardan başlayarak bu inancın aşılmasına maruz bırakılıyoruz. Zaten hurafeyi fark edip ondan arınmanın zorluğu burada.

Bu arada bir dipnot olarak “insanlık” diye bir çıkar grubunun hiçbir zaman var olmadığına ve olmayacağına dikkat çekeyim. Yeryüzünde iyi insanlar ve kötü insanlar vardır ve bunlar sonsuza dek çatışacaklardır. İyiyle kötü barışabilecek olsaydı ölüm sonrası hesap olmazdı, Cennet ve Cehennem olmazdı. Kötülerin çıkarına olan çoğu zaman iyilerin çıkarına olmaz. Bu nedenle bağlam ne olursa olsun “insanlığın yararı” gibi bir kavramla konuşmayı reddederim. Burada bu tamlamayı tırnak içinde, medyada ve yazında var olduğu iddia edilen hayali kavram “gerçekte var olsa bile” anlamında kullanıyorum.

Modern Dünyada Yiten Amaçlılık

Bu kadar övülen, kutlanan, hatta sağkalımımız ona bağıymış gibi bir izlenim oluşturulan, yani aslında çok iyi tanınması gereken bilimin amacı hakkında nasıl bu kadar yanıltıcı olabiliriz? Veya gerçekten bu kadar yanıltılmıyoruz da meczup bir blogcunun sayıklamalarını mı okuyoruz? Bu soruyu yanıtlamak için başka bir soru soralım: Modernler olarak genel anlamda amaçlılık bilincimize ne oldu? Bu soru bilimin bilim için, sanatın sanat için olamayacağını anlamamızın ötesinde, gençlerin neden bunalımda olduklarını fark etmemizi sağlar.

Seküler dünyada amacın ve dolayısıyla anlamın yitmesini her alanda gözlemek olanaklı. Çocuğun bile anlayacağı çok basit bir örnekle başlayayım. Yeni otomobil modelinin kişiyi daha hızlı götürebiliyor olmasını, onun iyiliğine ve gerekliliğine kanıt olarak sunuyorlar. Ama daha erken vararak artırılan zamanda ne yapılacağı belli değil. Haydi diyelim ki at arabasına binerken otomobil düşü kurdun. Ama şimdi otomobile ve yola kavuştun. Ama başkaları durmuyor. Daha hızlı otomobil ve daha hızlı yol üretiyorlar. Oysa senin artık zaman artırmak veya yolculukta daha az yorulmak gibi bir hedefin yok ki, bu yenilikler senin için iyi olsun. En başında at arabasıyla bütün işlerini gören bir ailenin otomobile geçmesi için bir neden gerekliydi. Şaşırtıcı ama, kişisel bir neden gerçekte hiç olmadı. Gerçekte bu değişiklik ancak egemen toplumlar arasındaki rekabetin gerektirdiği zorunlu bir değişiklik olabilir. Bunun sevinilecek yanı kadar üzüünecek yanı da vardır. Bunu ilerleme, gelişme, kalkınma gibi yapay olarak olumlu anlam yüklediğimiz sözcüklerle kutlamak ancak şaşkınlıktır. Ortada kutlanacak bir şey yoktur. Eğer varsa, ama küçük ama büyük yittiğine üzüleceğimiz bir şeyler de mutlaka vardır. Anlamli bir bütün olan yaşamın parçalarından birini, örneğin ulaşım yöntemini değiştirdiğimizde durağan, sürdürülebilir ve anlamli bir yaşamı, çamuru dibe çökmüş suyu bulandırır gibi bulandırıyoruz. Acelesi olmayan bir aile, acele etmesi gerektiğini sanmaya başlıyor. Çünkü toplumda sürekli neyin iyi neyin kötü olduğunu söyleyen birileri vardır ve insanlar söylenenlerden etkilenirler. Modernizm hiç sorulmamış sorulara yanıt veriyor. Yalan: "Gereklilik bütün icatların anasıdır." İlgisiz sorular sormak ve sorulmayan sorulara yanıtlar üretmek, kafa karıştırmanın ve anlamı yitirmenin yolu olmalı. Eski yaşamda çobanın çaldığı kaval kendi işini görüyor ve insanları eğlendiriyorken kimse çobana yeni bestesini satmasını ve çok para kazanmasını öğütlemiyordu. Çünkü çobanın yaşamında böyle bir amaç yoktu, her parça yerli yerinde oldukça parçaları değiştirmek için bir neden yoktu. Bestesini satması söylendiğinde ise aslında çobana bir pazar alışverişi önerilmiş olmuyor, yaşama amacını değiştirmesi söylenmiş oluyor. Çobanın önünde yeni fırsatlar görünüyor ama buna karşılık çobanın sınavı da ağırlaşıyor.² Çobanın yeni bir yola çıkıyor olmasını **peşinen** kutlaması anlamsızdır. Ancak bu yolda umduğunu bulduğunu, yaşamının eskisinden daha tatminkar olduğunu anladığında, yani üzerinden çok zaman geçtikten sonra kutlayacağı bir şey olabilir. Bugün becerikli bir şirket çalışanının daha yüksek bir konumda daha iyi bir iş ile ailesinin düzenini ve huzurunu bozmadan daha alçakgönüllü bir yaşam sürdürmek arasında yaptığı seçim, daha modern yani maddeciliği ve hazcılığı daha öncelikli bir amaç edinmekle daha tinsel, daha anlamli bir yaşamı sürdürmek arasında yaptığı seçimdir. Neyin iyi (madde iyidir, haz iyidir, özgürlük iyidir gibi) neyin kötü (ahlak kötüdür gibi) olduğunu öğütleyenlerin etkisinde kalarak birinci yolu seçenlerin sayısı

² Kuran'da bu karşılıklılık ilkesi çok farklı bağlamlarda ifade ediliyor.

arttıkça toplumun normalleri ve dolayısıyla üzerinde birleştiği ortak ahlak dönüşür. Ne var ki dönüşen yeni ahlakın durağanlaşma yetisi yoktur. Moda deyişle “sürdürülebilir değildir”. Çünkü modern ahlak, özünde ve kökünde ahlakın reddidir. Durağan, sürdürülebilir ve işe yaradığı deneyimle, yani bizzat varoluşumuzla kanıtlanmış olanı reddeder. Amaca dokunmadan parçaları onarmak, tıkalı yolları açmak, acıyı hafifletmek yerine yeryüzünü herkesin labirentte peynir aradığı dev bir laboratuvara çevirmeyi önerir.

“Bilim bilim içindir”, “sanat sanat içindir”, “para para içindir” gibi önermeler nedenselliğin inkarıdır. ABD devlet başkanı John F. Kennedy, 1963’te “Ay’a ayak basmayı kolay olduğu için değil zor olduğu için hedef yapıyoruz” derken de nedenselliği inkar etmiştir. Ay’a ayak basmanın amacı Ay’a ayak basmayı başarmak olamaz. Hiç bir şey kendisinin nedeni veya gerekçesi olamaz. Hiç bir şeyin amacı kendisi olamaz. Bilimadamı ya para kazanmaya ya da saygınlık kazanmaya çalışır. Bunların ikisi de sonuna kadar bencil amaçlar olabilir. Bilimadamının para kazanabilmesini sağlayan yegane şey teknolojidir. Yani bilimi finanse eden teknolojidir, Türkçesiyle uygulayimbilimdir. Bu demektir ki kimseyi ilgilendirmiyor görünen, “ne işe yarar ki” denen ruhbilim veya örneğin arkeoloji araştırmaları bile bir şekilde teknolojiye veri sağlayacaktır. İşte o teknolojinin ne olacağı, neye ve kime hizmet edeceği gibi konular bilimden bağımsız düşünülemez. “Bilim için bilim yapma” iddiası bayağı bir sahtekarlıktan başka bir şey değildir. İnsan yemek için yaşamadığı gibi bilim için bilim yapmaz. Ne kadar bayağı arzuları olursa olsun insanın yaşamda kovaladığı bazı amaçlar vardır, bunlar onun dinini yani yasasını belirler. Bilimadamının amacı para ise dinini yani yasasını belirleyen budur. Amacı saygınlık ise dinini yani yasasını belirleyen budur. Bir bilimadamı, içinde bulunduğu bilimadamları topluluğundan bağımsız olarak insanlığa hizmet için yani iyilik için yani Allah için bilim yapıyorsa ürettiği bilginin ortaya çıkaracağı sonuçlarla, yani teknolojiyle doğrudan ilgilenmek zorundadır. Örneğin vücuda yerleştirilen bir çiple kanserin erken teşhisini sağlamaya çalışan bir bilimadamı (gerçek bir örnek), geliştirdiği bu yöntemin başka hangi teknolojileri besleyeceğini, yani hangi sonuçlar doğuracağını düşünmek zorundadır. Düşünmüyorsa insanlığa hizmet ettiğini öne sürmesi için elinde en küçük bir dayanak yoktur. Çünkü çip örneğinde olduğu gibi bilimadamının ürettiği bilgiyi insanlara kötülük etmek üzere kullanmak için sıraya girecek, birbirini boğazlayacak bir sürü çıkar odağı vardır. “Bu onların günahı olur, beni ilgilendirmez” derse, insanlığa hizmet değil kötülük etmiş olacağını zaten itiraf etmiş olur. En basitinden sigorta şirketleri veya işverenler veya hükümetler hastalıkların erken teşhisi bahanesiyle bu çipi yurttaşlara zorunlu yapacak ve böylelikle özel yaşamın dokunulmazlığını ihlal edecek, insanları sürekli gözetlenen birer köleye çevireceklerdir. 2025 yılında bunu öngörememek için gerçekten geri zekalı olmak gerekir. Bilimadamı ortalamadan daha zeki olmak zorunda değildir ama geri zekalı olmak gibi bir özgürlüğü yoktur. Değilse insanlığa hizmet ettikleri iddiası boş bir sözden öteye gitmeyecektir.

Bilim dediğimiz etkinliği somut bir dayanak aramadan yüceltmek, seküler modern dinin “elhamdülillah”ı olmuştur. Nesnel olarak yalnızca iyilik yüceltilebilir. Zaten yüceltmediğimiz, her şeyin üstüne koyamadığımız şeye iyilik demiyoruz, yani sözcüğün tanımı buradan geliyor. Modernizm iyiliğin yerine kendi uydurduğu kavramları (ilerleme, bilim, demokrasi, eşitlik, insan hakları, hoşgörü, vb.) koyduğu için modernizmi

benimsemiş toplumlar iyiye çağırıp kötüden alıkoyma³ işini yapamazlar. Bunun yerine modernizmin uyduruklarını yüceltir, modernizmin şeytanlarını (gelenekçilik, muhafazakarlık, ırkçılık, Yahudi karşıtlığı, cinsiyetçilik, eşcinsellik karşıtlığı, yabancı düşmanlığı, çocuk pornosu vb.) taşlarlar. Örneğin birine “orospu çocuğu” diye sövüldüğünde feminist itiraz eder, “orospuları aşağılamayın” der. Benzer biçimde hayvansever de hayvanların aşağılanmasına izin vermez. Oysa ikisi de aşağılıktır. Feminizm de, hayvanseverlik de modernizmin evlatlarıdır. Modernizm iyiye iyi, kötüye kötü demeyi yasaklar, ahlaklıyı da ahlaksızı da “eşitlik” arabasına bindirip uçurumdan aşağı yuvarlamaya çalışır. Eskinin ahlaklı-ahlaksız ayrımının yerine kendi ayrımını koyar. Herkesi ahlaklılıkta “eşit” sayar; yalnızca ırkçılar, cinsiyetçiler, muhafazakarlar, et yiyenler gibi kesimleri ahlaksız ilan eder. Bu bağlamda modernizm, bilimi her insan eyleminde olduğu gibi kendi içinde iyi veya kötü olabilen bir etkinlik değil, mutlak iyi olan bir etkinlik sayar. Modernizmin dokunulmazları olan ırkçılık veya cinsiyetçilik veya buna benzer yeni-uyduruk ahlaksızlık kalıplarına girmediği sürece modernizmin tanrılarına kulluktur bilim, onun için sözde “iyi”dir. Kategorik olarak iyi sayıldığı için bu ideolojiye göre bir bilimadamına amacının ne olduğunu sormak yanlış olacaktır. İşte bunun için bu soruya “amacım bilim yapmaktır” gibi saçma bir yanıt verilebiliyor hiç yadırganmadan. Bu söylem bilimadamlarının cümleleriyle sınırlı değil. “Bilimsel eğitim” isteyen veliler, okulların ve üniversitelerin ders yılı açılışlarında veya mezuniyet törenlerinde yapılan konuşmalar, basın özgürlüğü savunmaları da bu söylemi içerir. Bilimi var olma amacından ayırarak, kendi varlığından başka herhangi bir amaca hizmet etmiyormuş gibi görerek ve göstererek “bilimin sürüp giden başarısı” gibi kavramlar türetilmiştir. Oysa başarı dediğimiz şey doğrudan bir amacın varlığında çıkarsanan bir sonuçtur. Amacın ne olduğu konuşulmuyorsa bir başarının varlığından söz etmek boş sözdür. Kanseri tedavi edilemiyor ve görülme sıklığı artıyor ama kanser araştırmacıları kendi “başarılarını” kutluyorlar. O sevimsiz soruyu çekinmeden sormak gerek, “Sizin amacınız neydi de başardınız? Belli ki kanseri tedavi etmek değildi, başka bir şeyi başarıyor olmalısınız. Kanseri araştırmacısı olmaya devam edin ama amacınızın ne olduğu konusunda dürüst olun.”

Modernizmde bilgi, salt bilgi olduğu için yüceltilir. İnsana iyilik getirip getirmediği dikkate alınmaz. “Bilim evlere su ve elektrik getirdi” denir, “iki dünya savaşı ve şu kadar ölü getirdi” denmez örneğin. Derler ki, “savaşlar zaten hep vardı”. Hatta eklerler: “Senin gibi komplo kuramcılarının karşı çıktığı o biyo-çiplerle belki savaşları engelleyebileceğiz.” Hepsi yalandır. Savaşlar hep vardı, evet. Ama evlerde su da hep vardı. Elektriğe ihtiyaç yoktu. Bilim elektriği ürettiyse acı çektiirmek için de kullandı, ona muhtaç etmek için de. Bilim su şebekesini ürettiyse birilerini susuz bırakmanın yolunu da üretti. Bunun gibi yıkımların hepsi “iyi”nin yerine ilerleme, kalkınma, uygarlaşma gibi modernizm putlarını koyarak yapıldı veya hızlandırıldı. Ve “bir gün savaşların biteceği” gibi hurafeler kaynağı Mecusilik (Zerdüştilik), Yahudilik, Hristiyanlık olan eski mesihçiliğin, yani beklenen kurtarıcı inancının modern sürümleri olarak yaşıyorlar; modernizm hiç kimseyi hurafeden kurtarmadı. Yalnızca eski hurafenin yerine yenisini koydu.

³ Kuran’da *emr bi el maruf ve nehy an el munkar* olarak geçer ve Müslüman toplumun temelidir.

Bilimcilik hurafesi konusunu yüz, yüz elli sayfalık tek parça yazmak yerine kısa parçalara ayıracağım. Belki böylesi iş değişikliği nedeniyle artık eskisi gibi zaman bulamayan benim için olduğu kadar okuyan için de iyi olur. Hurafe dizisini ise belki düşündüğüm gibi bitiremeyeceğim, bunun için bağışlayın.